

August 2020

FAKBST 990-5

BESTEMMELSE FOR FORSKNINGS- DATA

RETTELSESBLAD

FAKBST 344-5 Bestemmelse for forskningsdata

ÆNDRINGER

Overordnede ændringer i forhold til seneste udgave er:

Afsnit	Ændringen i hovedtræk
4.4	I stedet for at tilskynde, sætter FAK det som krav, at data som minimum opbevares fem år fra offentliggørelsesdatoen.
5.10	Indført et afsnit om militær sikkerhed og klassificeret materiale.
Bilag 2	Tilføjet skabelon til samtykkeerklæring for FoU-projekter, der er udarbejdet på baggrund af FKO's generelle skabelon. Skabelon for FoU-aftale udgår af BST og bliver et frivilligt redskab, som institut- og sektionschefer kan benytte sig af.

Bemærk: Oversigten udgør ikke en fuldt dækkende beskrivelse af ændringerne.

BESTEMMELSE FOR FORSKNINGSDATA

Erstatter:

FAKBST 344-5 af 2018-11

1. GYLDIGHEDSOMRÅDE

Bestemmelsens gyldighedsområde omfatter hele Forsvarsakademiets organisation.

2. FORMÅL

Formålet med Forsvarsakademiets (FAK) Bestemmelse for forskningsdata er at fastlægge rammerne for ejerskab, opbevaring, data med personoplysninger og andre relevante forhold i forbindelse med forskningsdata, som FAK's medarbejdere udarbejder som led i deres forsknings- og udviklingsarbejde.

3. INDHOLDSFORTEGNELSE

1. Gyldighedsområde	3
2. Formål	3
3. Indholdsfortegnelse	3
4. Forskningsdata generelt	5
4.1 Hvad er forskningsdata?	5
4.2 Ophavsret til forskningsdata på FAK	5
4.3 Forsknings Samarbejder med andre institutioner og ekstern finansiering	5
4.4 Opbevaring af forskningsdata og anmeldelse til Rigsarkivet	6
4.4.1 Anmeldelse til Rigsarkivet	6
4.5 Ved ansættelsesforholds ophør	7
4.6 FAK's støtte i forbindelse med forskningsdata	7
5. Særlige forhold vedrørende personoplysninger og militær sikkerhed	7
5.1 Lovgrundlag	7
5.2 Dataansvarlig	7
5.3 Definitioner	7
5.4 Opbevaring under og efter projekt samt deling	8
5.5 Efter offentliggørelse	8
5.6 Samtykke og registreredes rettigheder	8
5.7 Fortegnelse over forskningsdata med personoplysninger	9
5.8 Brug af eksterne databehandlere	9
5.9 Videregivelse af forskningsdata til andre forskningsprojekter	9
5.10 Militær sikkerhed og klassificeret materiale	10
6. Data Protection Officer (DPO)	10
7. Ikrafttræden	10
8. Sagsbehandlende enhed	10

4. FORSKNINGSDATA GENERELT

4.1 Hvad er forskningsdata?

Forskningsdata er det grundlag, forskningen bygger sine analyser og konklusioner på. På FAK dækker betegnelsen forskningsdata over data lavet i forbindelse med forsknings- og udviklingsarbejde.

Forskningsdata kan være mange ting, fx interviews, noter, videomateriale mm., som forskerne selv indsamler, men det kan også være genbrug af andre projekters forskningsdata.

Endvidere kan forskningsdata være dokumenter, arkivmateriale mm., som hentes fra det genstandsfelt, man undersøger, fx Forsvarets myndigheder. Afhængigt af typen af forskningsdata kan der være forskellige forhold, man skal være opmærksom på, som vil blive gennemgået i indeværende bestemmelse.

4.2 Ophavsret til forskningsdata på FAK

På FAK ejer forskerne¹ deres forskningsdata, medmindre andet er aftalt.

Forskernes ophavsret til forskningsdata er altomfattende i forhold til typer af data, dvs. der skelnes ikke mellem fotografier, noter, interviews, lydoptagelser mm.

Det kan være hensigtsmæssigt i forhold til vidensdelingen at overdrage forskningsdataene til FAK, da de dermed kan gøres tilgængelige for andre medarbejdere. Se pkt. 4.4.1 for muligheden for aflevering til Rigsarkivet. Hvis ejerskabet af forskningsdataene overgår til FAK, skal det nedfældes skriftligt og gemmes i Workzone.

Som forsker skal man være opmærksom på, at materialer, der benyttes som forskningsdata, kan være omfattet af andres ophavsret, fx brugen af arkivmaterialer fra andre myndigheder eller andres forskningsdata. Her er det den pågældende myndighed eller forsker, der beholder ophavsretten, og det skal aftales, om ophavsretten kan overdrages til forskeren, fx i forbindelse med publicering eller som dokumentation for forskningen. Hvis ikke, skal man citere kilden retmæssigt i henhold til normerne inden for det pågældende forskningsfelt.

Selv om man får indsigt i dokumenter fra fx Forsvarets arkiver eller Workzone, opnår man altså ikke ophavsretten til disse. Dermed kan man heller ikke frit dele dem med andre eller beholde dem efter endt ansættelsesforhold, medmindre andet er aftalt.

I konkrete sager om ophavsret og dataadgang kan man henvende sig til Uddannelsesstrategi og Forskningsstøtte (USF) for rådgivning.

4.3 Forskningssamarbejder med andre institutioner og ekstern finansiering

I forbindelse med forskningssamarbejder med andre institutioner er det vigtigt at få lavet skriftlige aftaler, der præcist afklarer, hvad der skal ske med forskningsdataene, og hvem der ejer dem undervejs og efterfølgende.

Mange universiteter har klare retningslinjer omkring, at universitetet ejer og opbevarer dataene efter endt projekt. Derfor er det vigtigt, at FAK forskere (eller institutter) er opmærksomme på sådanne forhold, når de indgår samarbejdsaftaler med andre institutioner.

¹ Betegnelsen forsker dækker over alle, der foretager forsknings- eller udviklingsarbejde, og er altså ikke knyttet op på specifikke stillingskategorier.

Ligeledes skal man som forsker være opmærksom på eventuelle krav, som bevillingsgivere stiller i forbindelse med ekstern finansiering. Ofte er der krav om, at forskningsdataene kan genanvendes af andre institutioner og forskere, eller at forskningsdataene gøres frit tilgængelige. Hvis man som forsker har opnået en bevilling med sådanne krav, kan man kontakte USF, som vil hjælpe med en løsning.

4.4 Opbevaring af forskningsdata og anmeldelse til Rigsarkivet

Jævnfør *Den danske kodeks for integritet i forskning* er forskere ansvarlige for den videnskabelige redelighed, herunder at deres forskning er transparent og kan "efterprøves", og kodeksen anbefaler, at man som minimum gemmer forskningsdataene i fem år efter offentliggørelsesdatoen. FAK tilslutter sig denne anbefaling og stiller det som krav for forskningen på FAK.

FAK stiller dog ikke mulighed for langtidsopbevaring² af forskningsdata, men man kan benytte sig af muligheden for anmeldelse til Rigsarkivet til dette formål.

4.4.1 Anmeldelse til Rigsarkivet

I henhold til arkivloven er offentlige myndigheder forpligtet til at anmelde forskningsprojekter med data til Rigsarkivet. FAK er som offentlig myndighed og dataansvarlig forpligtet til at foretage anmeldelse til Rigsarkivet.³

Hvis Rigsarkivet ønsker at modtage forskningsdata fra et projekt, er forskerne forpligtet til at udlevere en kopi af deres data. Herefter oprettes en sag i Workzone med reference til Rigsarkivets opbevaringsjournal for at sikre genfinding.

På FAK sker anmeldelse af forskningsdata til Rigsarkivet, dog efter en afvejning om dataene har værdi for eftertiden. Forskerne og deres chefer skal derfor i FoU-aftalen eller på anden vis tage stilling til, om projektets data er relevante at anmelde til Rigsarkivet (fx større interview- eller statistiske undersøgelser), eller om projektet er af en sådan karakter, at det ikke giver mening at anmelde forskningsdataene (fx udelukkende brug af åbne kilder, mindre datasæt).

USF vil være behjælpelig med at anmelde forskningsdata til Rigsarkivet.

Det er muligt for udefrakommende (herunder andre ansatte på FAK) at adspørge Rigsarkivet om adgang til dataene inden tidsfristens udløb. Som udgangspunkt er det forskeren selv⁴, der skal tage stilling til henvendelser fra andre institutioner og forskere, der ønsker at opnå adgang og genbruge forskningsdata.

Hvis forskningsdataene er afleveret til Rigsarkivet, forpligter FAK sig til at imødekomme henvendelser fra pågældende forsker i forhold til at genbruge dataene.

² Langtidsopbevaring betyder principielt, at data gemmes for eftertiden, mhp. genbrug i andre videnskabelige eller statistiske undersøgelser.

³ <https://www.sa.dk/da/forskning-rigsarkivet/anmeldelse-aflevering-forskningsdata/>

⁴ Dette indebærer, at Rigsarkivet kan kontakte den pågældende forsker. Herefter modtager FAK henvendelsen.

Rigsarkivet er samtidig den måde, hvorpå FAK forskere kan langtidsopbevare forskningsdata med personoplysninger efter endt projekt. Se pkt. 5.5.

4.5 Ved ansættelsesforholds ophør

Forskerne beholder ejerskabet af deres forskningsdata, medmindre de overdrages til FAK. FAK modtager de tekniske redskaber, der er stillet til rådighed undervejs i ansættelsesforholdet, som bliver renset for forskningsdata.

Hvis medarbejderen forlader FAK, med igangværende forskningsdata, der indeholder personoplysninger, skal der laves en aftale om videregivelse mellem forsker og FAK, som FAK altid skal imødekomme. Se bilag 1.

4.6 FAK's støtte i forbindelse med forskningsdata

FAK forpligter sig som institution til at rådgive om og levere kompetenceudvikling i god behandling af forskningsdata, særligt med personoplysninger, samt at stille de fornødne tekniske og organisatoriske muligheder til rådighed under udførelsen af projektet.

USF har det overordnede ansvar for ovenstående i koordination med relevante fora, fx FAK IT-udvalg. Institutterne har dertil et ansvar for kontinuerligt, at opretholde og udvikle en god databehandlingspraksis indenfor deres videndomæner.

5. SÆRLIGE FORHOLD VEDRØRENDE PERSONOPLYSNINGER OG MILITÆR SIKKERHED

5.1 Lovgrundlag

Overordnet skal alle data med personoplysninger behandles i henhold til reglerne i databeskyttelsesforordningen og databeskyttelsesloven. Derudover findes der inden for Forsvarsministeriets koncern og Forsvarskommandoen to bestemmelser vedrørende behandling af personoplysninger: FMNBST 400-1 og VFKBST O.740-1.

Dog er der i databeskyttelsesloven særlige undtagelser for behandling af data med personoplysninger i forbindelse med forskning, som vil blive behandlet i det følgende. Samtidig er afsnittet en opsummering af praksis, der er gældende for forskning.

5.2 Dataansvarlig

Forskernes ansættelsesforhold betyder, at FAK betegnes som den dataansvarlige myndighed, for så vidt angår forskningsdata med personoplysninger, i forhold til EU-forordning 2016/679 (databeskyttelsesforordningen).

5.3 Definitioner

Almindelige personoplysninger er i persondataforordningen defineret som følgende:

"Almindelige personoplysninger omfatter alle oplysninger, der ikke er klassificeret som særlige kategorier af oplysninger (følsomme personoplysninger). Det kan for eksempel være identifikationsoplysninger som navn og adresse eller oplysninger om økonomi, skat, gæld, væsentlige sociale problemer, andre rent private forhold, sygedage, tjenstlige forhold, familieforhold, bolig, bil, eksamen, ansøgning, CV, ansættelsesdato og -stilling, arbejdsområde og arbejdstelefon."⁵

⁵ <https://www.datatilsynet.dk/generelt-om-databeskyttelse/hvad-er-personoplysninger/>

CPR-numre regnes for en fortrolig personoplysning og der gælder særlige regler for opbevaring og forsendelse jf. FMNBST 400-1.

Følsomme personoplysninger er i persondataforordningen defineret som følgende: "Race og etnisk oprindelse, politisk overbevisning, religiøs eller filosofisk overbevisning, fagforeningsmæssige tilhørsforhold, genetiske data, biometriske data med henblik på entydig identifikation, helbredsoplysninger og seksuelle forhold eller seksuel orientering."⁶

5.4 Opbevaring under og efter projekt samt deling

Undervejs i projektet skal FAK som dataansvarlig sikre, at de fornødne tekniske og organisatoriske tiltag er til rådighed for forskerne, således at personoplysningerne behandles i henhold til gældende regler og bestemmelser for persondatasikkerhed.

Tekniske muligheder:

Opbevaring på krypteret harddisk og USB⁷ eller P-drevet på FIIN. Ved fællesprojekter kan der oprettes en mappe på T-drevet på FIIN. Herudover aflåste kontorer.

Almindelige personoplysninger må godt sendes via E-mail. Fortrolige og følsomme personoplysninger skal sendes via krypteret forbindelse, jf. FMNBST 400-1.

Organisatoriske begrænsninger:

Man må ikke benytte sine private IT-redskaber til at opbevare forskningsdata med personoplysninger. Ligeledes må man heller ikke benytte eksterne Cloudtjenester til opbevaring.

Personoplysninger må ikke deles med andre, heller ikke kollegaer, medmindre de er en del af projektet.

Chefer eller myndigheder kan ikke kræve forskningsdata udleveret til gennemsyn, jf. FAK-BST 990-3.

Så længe de indeholder personoplysninger, må forskningsdata ikke opbevares andre steder end på de angivne medier under ansættelsesforhold. Hvis data er anonymiserede, er de ikke længere omfattet af persondataforordningen.⁸

5.5 Efter offentliggørelse

Da FAK ikke langtidsopbevarer forskningsdata, skal alle forskningsdata med personoplysninger enten anmeldes til Rigsarkivet for mulig opbevaring, da dette svarer til sletning jf. arkivloven, eller personoplysninger skal af forskerne anonymiseres eller slettes helt efter offentliggørelse. Dette gælder alle typer af materialer. Anonymisering og sletning skal følge retningslinjerne for transparens af ens forskning, jf. pkt. 4.4.

5.6 Samtykke og registreredes rettigheder

I forbindelse med indsamling af personoplysninger direkte fra personer (fx interviews eller spørgeskemaer) skal der foreligge informeret samtykke.⁹ Benyt bilag 2 hertil.

⁶ Ibid.

⁷ Brug af krypterede USB, skal begrænses i videst muligt omfang.

⁸ <https://www.datatilsynet.dk/offentlig/anonymisering/>

⁹ <https://www.datatilsynet.dk/media/6562/samtykke.pdf>

Databeskyttelsesforordningen giver personer, hvorfra der er indhentet personoplysninger direkte, mulighed for at trække deres samtykke tilbage, hvorefter man ikke må behandle oplysningerne yderligere. Hvis et samtykke trækkes tilbage, fungerer det ikke med tilbagevirkende kraft og hidtidig offentliggørelse af dataene bliver derfor ikke påvirket. Til gengæld kan dataene ikke benyttes fremadrettet.

Både databeskyttelsesloven og databeskyttelsesforordningen giver mulighed for, at forskningsprojekter kan indhente personoplysninger, der oprindeligt er indhentet til andet formål, uden samtykke fra den registrerede. I den henseende gælder databeskyttelsesforordningens krav om ret til indsigt heller ikke for forskeren, men udelukkende for den afgivne myndighed.

I forskningsprojekter gælder den registreredes rettigheder ikke i forhold til indsigtsretten, ret til sletning, ret til berigtigelse mm.¹⁰

Dog skal forskerne altid overveje behovet for offentliggørelse under hensynet til den registrerede situation, jf. FAKBST 990-3.

5.7 Fortegnelse over forskningsdata med personoplysninger

Dataansvarlige er ifølge databeskyttelsesforordningen forpligtet til at føre en fortegnelse over de behandlinger, som de foretager med personoplysninger. Da FAK er dataansvarlig i forhold til forskningsdata med personoplysninger, er FAK ansvarlig for at føre en fortegnelse over de behandlinger med personoplysninger, der foretages inden for myndighedens område.

Alle forsknings- og udviklingsprojekter ved FAK skal derfor registreres i Forskningsdatabasen. Forskerne skal selv kunne redegøre for kategorierne af registrerede og kategorierne af personoplysninger på forespørgsel fra FAK Junior DPO eller tredjepart.

Forskerne skal derfor selv føre interne oversigter over behandlinger med personoplysninger, samt hvilke kategorier af registrerede og personoplysninger¹¹ der behandles i de enkelte projekter.

5.8 Brug af eksterne databehandlere

Hvis der skal benyttes eksterne behandlere af data med personoplysninger, fx databehandlere af større statistiske materialer, skal der indgås en databehandlaftale, der sætter rammerne for behandlingen og opbevaringen undervejs. Der skal som udgangspunkt benyttes FKO-databehandlaftaleskabelon, og alle databehandlaftaler skal godkendes af FAK Junior DPO.

5.9 Videregivelse af forskningsdata til andre forskningsprojekter

Det er muligt for forskerne at videregive deres forskningsdata med personoplysninger til formål, der ikke er uforenelige med det oprindelige formål, dvs. andre videnskabelige under-

¹⁰ <https://www.datatilsynet.dk/emner/forskning-og-statistik/generelt-om-forskning-og-statistik/>

¹¹ Kategorier af registrerede kan være: officerer, pårørende m.fl. Kategorier af personoplysninger kan være: CPR-numre, alder, navne, stabsnumre.

søgelse mm. Ligeledes skal registrerede med personoplysninger i forskningsdata ikke give samtykke i forbindelse med videregivelse.

Hvis forskningsdata skal videregives, skal der laves en aftale om videregivelse med den pågældende rekvirent. Aftalen laves i samarbejde mellem forskerne og USF (bilag 2). Aftalen dokumenteres i Workzone.

For forskere, hvis ansættelsesforhold ophører ved FAK, se pkt. 4.6.

5.10 Militær sikkerhed og klassificeret materiale

Forskerne skal i forbindelse med brug af forskningsdata fra og om Forsvaret sikre sig, at de ikke overtræder de militære sikkerhedsbestemmelser, som de fremgår FKO 358-1, herunder at klassificeret data ikke forlader FIIN.

Brugen af klassificeret materiale skal altid foregå på baggrund af en forskningsaftale med relevant myndighed, der sætter rammerne for adgang, indsamling og opbevaring af data samt myndighedens godkendelse af offentliggørelsen fra gang til gang.

6. DATA PROTECTION OFFICER (DPO)

FAK Junior DPO har til opgave at støtte FAK ledelse og medarbejdere i arbejdet med at overholde databeskyttelsesforordningen på FAK. Det betyder, at ved henvendelser til FAK omkring forskningsdata med personoplysninger skal medarbejderne i samarbejde med Junior DPO'en behandle sagen i henhold til FAKBST 401-2 Håndtering af personoplysninger ved Forsvarsakademiet.

Som med alle behandlinger af personoplysninger på FAK har Junior DPO'en mulighed for at føre kontrol med behandlingen. Det vil sige, at Junior DPO'en kan føre tilsyn med, hvordan forskningsdata med personoplysninger håndteres i de enkelte forskningsprojekter. Ligeledes kan Junior DPO'en sanktionere ved manglende overholdelse af retningslinjer eller sjust.

7. IKRAFTRÆDEN

Bestemmelsen træder i kraft pr. 1.9.2020.

8. SAGSBEHANDLENDE ENHED

Sektion for Uddannelsesstrategi og Forskningsstøtte er sagsbehandlende enhed.

Peter Dahl Thruelsen
Dekan
afdelingschef

Ref.:

FMNBST 400-1 Bestemmelse om mærkning og håndtering af personoplysninger – POF

VFK O.740-1 Midlertidig bestemmelse om behandling af personoplysninger i Værnsfælles Forsvarskommando

FKO 358-1 Bestemmelser for den militære sikkerhedstjeneste

FAKBST 990-3 Ethiske retningslinjer for Forsvarsakademiets faglige aktiviteter

FAKBST 401-2 Håndtering af personoplysninger ved Forsvarsakademiet

EU-forordning 2016/679 – Databeskyttelsesforordningen

Lov nr. 502 af 23/05/2018 – Databeskyttelsesloven

UFM 2015 – Den danske kodeks for integritet i forskning

Bilag:

1. D-384846, Bilag 1 Skabelon for videregivelse af personoplysninger til videnskabelig eller statistisk undersøgelse, 18-08-2020

2. D-384950, Bilag 2 Samtykkeerklæring til FoU-projekt, 18-08-2020